

8. Státní rozpočet

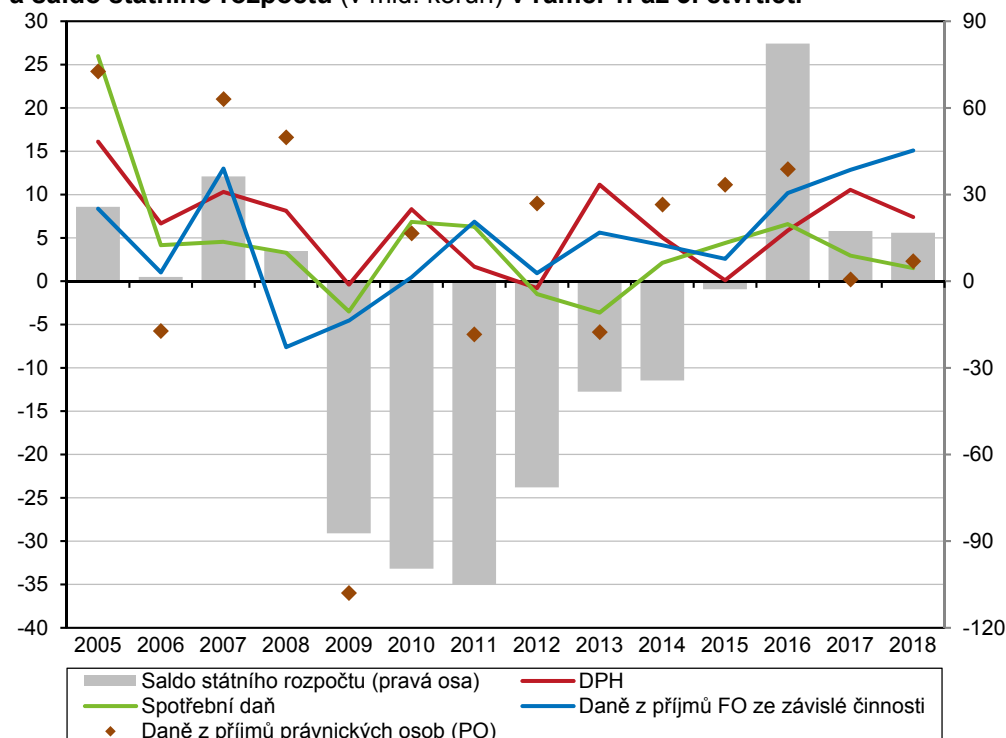
Státní rozpočet dosáhl přebytku již třetím rokem v řadě.

Výrazný růst příjmů SR nad úroveň rozpočtových očekávání byl způsoben zejména dobíhajícími platbami z rozpočtu EU.

Za tři čtvrtletí roku 2018 dosáhlo saldo státního rozpočtu (SR)¹ +16,8 mld. korun, v přebytku skončilo během tohoto období roku již potřetí v řadě. Letošní saldo zároveň představovalo třetí nejlepší výsledek po roce 2007. Na hospodaření státu měl i přes náznaky zpomalování stále klíčový vliv ekonomický růst. Výrazněji působilo i oživení investic (nejen na evropské, ale i národní projekty). V meziročním srovnání se projevoval efekt nepravdělného čerpání prostředků z evropských fondů, byť v menším rozsahu než v předešlých letech². Saldo SR, jež představuje dominantní položku deficitu či přebytku hospodaření sektoru vládních institucí, čítalo v relaci k nominálnímu HDP za první tři letošní čtvrtletí +0,4 %.

Celkové příjmy SR se za tři čtvrtletí meziročně navýšily o 8,9 %, bezmála trojnásobným tempem oproti celoročnímu rozpočtovému očekávání. Zatímco dynamika daňových příjmů (bez pojistného na sociální zabezpečení – SZ) těmto očekáváním v zásadě odpovídala, u nedaňových a ostatních příjmů byla celoroční očekávaná výše dosažena již během července. Stály za tím především dobíhající závěrečné platby vztahující se k již skončenému programovému období 2007 až 2013 (ve výši 20,7 mld. korun), zčásti k růstu přispělo i oživení čerpání v předchozích měsících navázané na současné programové období (vliv 4,3 mld.). Rozpočtová očekávání výrazněji předčilo také tempo výběru pojistného na SZ (o 3,7 p. b.).

Graf č. 19 Celostátní inkasa vybraných daňových příjmů (meziročně v %) a saldo státního rozpočtu (v mld. korun) v rámci 1. až 3. čtvrtletí

Zdroj: MF ČR

Celostátní daňové inkaso vzrostlo o 8,4 %, nejrychleji v současném konjunkturálním období.

I přes posílení významu evropských zdrojů si klíčový vliv na růst všech příjmů SR nadále udržují daňové příjmy, jež vypovídají o kondici ekonomiky i efektivitě výběru daní. Celkové daňové příjmy SR vzrostly za tři čtvrtletí meziročně o 7,0 % (bez zahrnutí pojistného na SZ o 4,8 %). Vzhledem ke změně rozpočtového určení daní, jež od ledna

¹ Pokud není uvedeno jinak, vycházejí všechny údaje týkající se státního rozpočtu z dat Ministerstva financí o pokladním plnění.

² Dle propočtů MF ČR dosáhlo saldo SR očištěné na příjmové i výdajové straně o prostředky na programy z rozpočtu EU a Finančních mechanismů (EHP a Norské fondy, Program švýcarsko-české spolupráce) v 1. až 3. čtvrtletí 2018 -5,2 mld. korun (o rok dříve +0,9 mld.).

2018 přeměřovala další část celkového inkasa (u DPH) místním rozpočtům na úkor SR, vypovídá o skutečné dynamice výběru daní lépe jeho celostátní tempo. Dle něj vzrostlo za tři čtvrtletí celkové daňové inkaso o 8,4 %, nejrychlejším tempem v současném konjunkturálním období. K meziročnímu růstu nejvíce přispěly vyšší výběr pojistného na SZ (+35,5 mld. korun), DPH (+20,2 mld.) a daň z příjmů fyzických osob (+19,8 mld.).

Tempo výběru DPH za loňským vývojem i letošním rozpočtovým očekáváním zaostalo.

Meziroční růst celostátního výběru váhově dominantní daně – DPH – činil za tři čtvrtletí 7,4 %. Zaostal tak nejen za loňským vývojem, ale i za celoročním tempem očekávaným letos dle schváleného rozpočtu (9,0 %). Dynamika výběru DPH se stále výrazněji sblížovala s vývojem výdajů na konečnou spotřebu domácností či vlády (ty oproti prvním třem čtvrtletím loňského roku vzrostly nominálně o 6,3 %, resp. 10,4 %).

Růst inkasa spotřebních daní oproti tempu z loňského roku zmírnil. Pozitivně se projevil vliv vyšších výkonů v dopravě, jakož i růst sazeb daně u tabákových výrobků.

Z inkasa všech druhů spotřební daně získal SR za tři čtvrtletí meziročně o 1,5 % více (ve stejném období loňského roku bylo tempo dvojnásobné)³. Mírný růst letos zaznamenaly všechny hlavní druhy daně. Výběr váhově nejvýznamnější skupiny – daně z minerálních olejů – se navýšil o 1,6 %. Vliv pozitivního dopadu hospodářského růstu na osobní i nákladní dopravu tak převýšil negativní efekt spojený s administrativními a cenovými vlivy⁴. K rozpočtově očekávanému mírnému výpadku příjmů u daně z tabákových výrobků letos zatím nedošlo, neboť inkaso vzrostlo o 0,7 %. Dopad přijetí protikuřáckého zákona (platného od června 2017) v podobě omezení spotřeby cigaret, popř. přesunu spotřeby k alternativním produktům (např. elektronickým cigaretám) se tak prozatím ukázal jako rozpočtově méně významný nežli vliv opětovného navýšení sazeb u tabákových výrobků (platného od ledna 2018). Z ostatních váhově spíše okrajových kategorií spotřební daně vzrostlo inkaso daně z lihu (o 6 %, resp. 0,3 mld. korun), u daně z piva meziročně stagnovalo.

Výběr daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti nadále posiloval a dokládal výborné postavení zaměstnanců na pracovním trhu. Naopak daňové příjmy plynoucí s podnikatelské činností pokračovaly ve stagnaci.

K růstu výběru přímých daní nejvíce přispělo inkaso daně z příjmů fyzických osob (DPFO) ze závislé činnosti. Jeho meziroční tempo sílilo již třetím rokem v řadě, když dosáhlo rekordních 15,1 %. V inkasu se pozitivně projevil dopad rekordního počtu pracujících i akcelerující průměrné mzdy (vlivem tržních faktorů i navyšování minimální mzdy), v opačném směru pak působila daňová politika státu (zvýšená podpora rodin s dětmi). Inkaso DPFO ze samostatné výdělečné činnosti zůstalo na konci pololetí kladné již třetím rokem v řadě (letos +3,8 mld. korun). Jeho výše se v posledních třech letech ale výrazně neměnila⁵. Navzdory dlouhodobějšímu růstu ekonomiky i mírnému rozšiřování počtu podnikajících osob zatím zůstává výběr této daně za rozpočtovým očekáváním. Příznivě se naopak vyvíjelo inkaso DPFO z kapitálových výnosů (vybírané srážkou), jež za tři čtvrtletí vzrostlo o 13,2 %, nejvyšším tempem za poslední čtyři roky.

Tempo celkových výdajů SR se meziročně zdvojnásobilo a dosáhlo desetiletého maxima.

Celkové výdaje SR stouply za tři čtvrtletí meziročně o 9,2 %, jejich tempo se ve srovnání se stejným obdobím loňského roku zdvojnásobilo a zároveň dosáhlo desetiletého maxima. Zatímco v předchozích dvou letech přispívaly k jejich růstu jen běžné výdaje, letos se bezmála čtvrtinou podílely rovněž kapitálové výdaje. Za tři čtvrtletí „proinvestoval“ SR 60,9 mld. korun, meziročně o téměř polovinu více. Přesto zůstávala na konci září výše plnění investic pod dvěma třetinami celoročně rozpočtované částky⁶.

³ Zvolnění meziročního tempa ilustrují i data ČSÚ. Ve váhově dominantní kategorii – motorová nafta – klesla spotřeba od ledna do srpna 2018 o 0,2 %, ve stejném období roku 2017 rostla o 4,0 %. Nižší tempa vykazala letos i spotřeba motorového benzínu (–2,2 % oproti +0,7 %) i leteckého petroleje (+9,3 %, resp. +15,7 %).

⁴ Jde hlavně o tzv. zelenou naftu umožňující vrácení této daně subjektům působícím v oblasti živočišné prvovýroby. Tento odpočet se v letošním roce (na rozdíl od loňska) projevuje již v plné výši. Na spotřebu benzínu a motorové nafty mohly mít zčásti negativní vliv i rostoucí ceny. Zatímco v první polovině roku 2017 spotřebitelské ceny PHM klesaly (a ve 3. čtvrtletí spíše stagnovaly), letos tomu bylo naopak. Průměrná cena motorové nafty na konci září 2018 byla, podobně jako u benzínu Natural 95, nejvyšší od prosince 2014.

⁵ Vzhledem k relativně nízkému objemu této daně je její meziroční srovnání velmi citlivé na změny v možnostech daňových odpočtů (slevy na druhého z manželů a daňového zvýhodnění na děti).

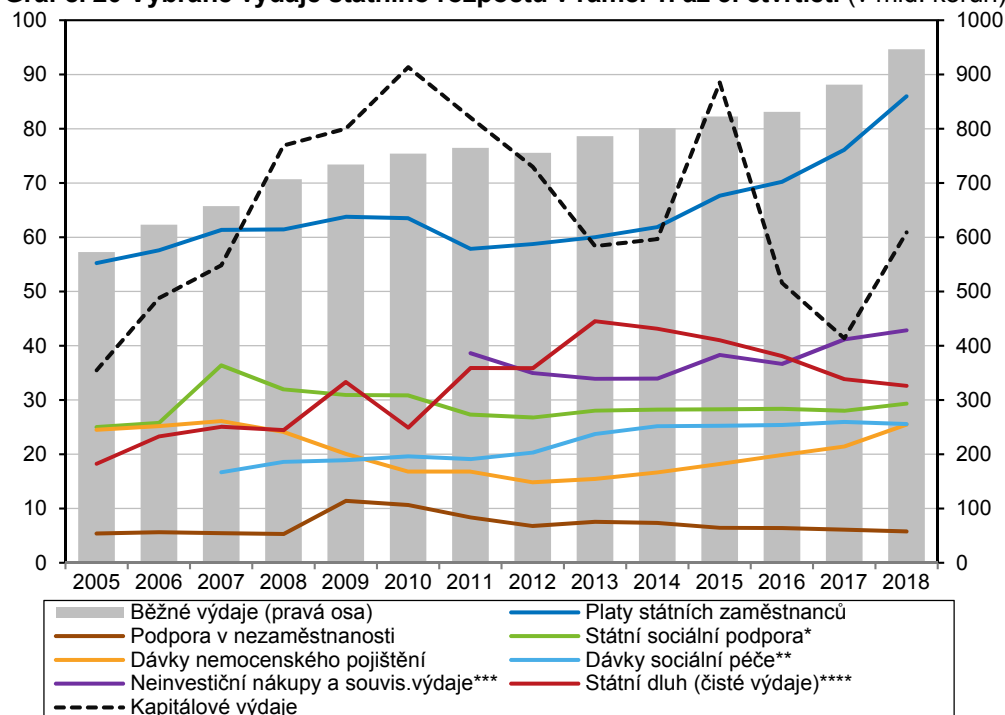
⁶ Investiční aktivita státu dále zrychlovala i na počátku 4. čtvrtletí 2018. Za deset měsíců roku se objem investic přiblížil 80 mld. korun a dosáhl již 86 % celoročně rozpočtované částky.

Ke zrychlení investiční aktivity státu přispěly ve 3. čtvrtletí i vyšší výdaje na výhradně národní projekty.

Zatímco v první polovině roku byl růst investic tažen oživením čerpání prostředků z evropských fondů, ve 3. čtvrtletí výrazněji přispěly i vyšší výdaje na výhradně národní projekty (bez vztahu k EU)⁷. Na celkových výdajích SR se investice za tři letošní čtvrtletí podílely 6,0 %, šlo však stále o třetí nejnižší hodnotu za posledních třináct let.

Graf č. 20 Vybrané výdaje státního rozpočtu v rámci 1. až 3. čtvrtletí (v mld. korun)

*Zahrnuje i dávky péčovské péče.
 **Zahrnuje dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky osobám se zdravotním postižením, příspěvek na péči dle zákona o sociálních službách.
 ***Bez výdajů na obsluhu státního dluhu a výdajů na realizaci záruk.
 ****V čistých výdajích jsou započítány i příjmy kapitoly Státní dluh.
 Zdroj: MF ČR

K navýšení běžných výdajů přispěly nejvíce transfery územním rozpočtům.

Růst běžných výdajů SR silil druhým rokem v řadě. Za tři čtvrtletí byl meziročně vyšší o 7,4 % (o 1 p. b. nad úroveň rozpočtového očekávání). Navýšení běžných výdajů bývá tradičně taženo váhově dominantní položkou výdajů na důchody. Letos ale tuto roli převzaly neinvestiční transfery územním rozpočtům, jež byly meziročně vyšší o 18,1 mld. korun (16,2 %). Stály za tím především vyšší výdaje na přímé náklady základních a středních škol a také transfery obcím a krajům dle zákona o sociálních službách (ty v obou případech souvisely hlavně s navýšením mzdových prostředků). O více než osminu posílily i výdaje na platy v ústředních orgánech státní správy (byly primárně vázány na navýšení platových tarifů, nikoliv na rostoucí zaměstnanost). O více jak pětinu (přes 7 mld. korun) vzrostly také neinvestiční transfery podnikatelským subjektům, kde šlo především o prostředky na podporu obnovitelných zdrojů energie.

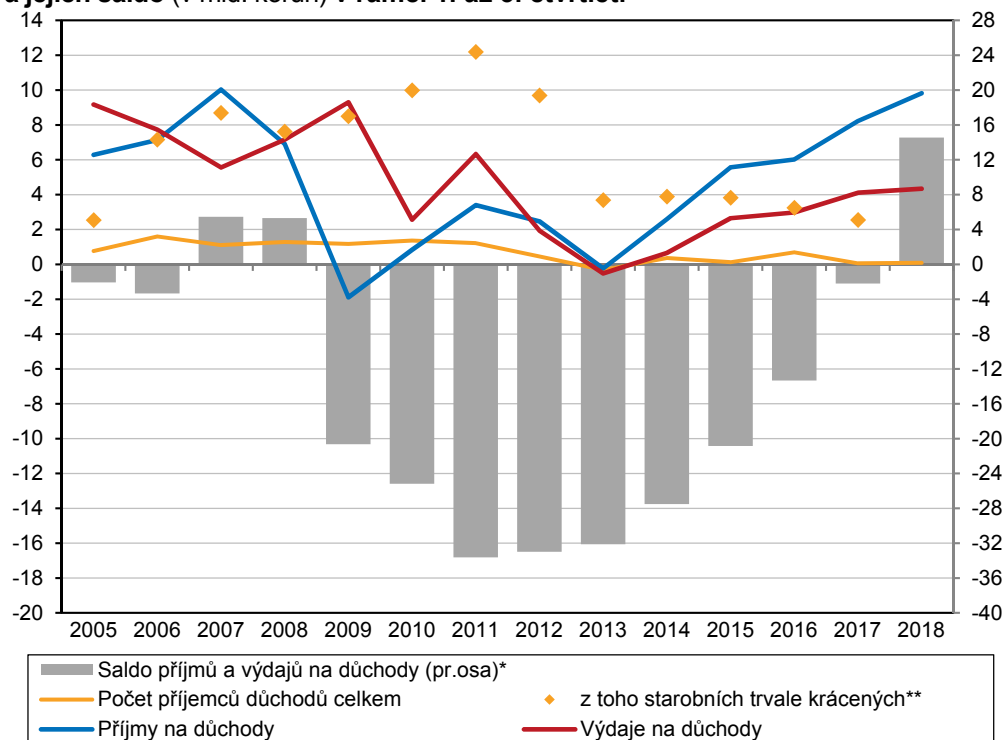
Tempo růstu výdajů na sociální dávky se zvyšovalo již třetím rokem v řadě. Letos k tomu přispěly hlavně nedůchodové dávky.

Rozhodující část běžných výdajů SR tvoří tradičně prostředky na sociální dávky. Za tři čtvrtletí bylo takto alokováno 414,9 mld. korun (41,2 % všech výdajů SR, nejnižší podíl za poslední tři roky). Výdaje na sociální dávky vzrostly o 4,6 %, meziroční tempo se zvýšilo již třetím rokem v řadě. Zatímco loni k tomuto zrychlení přispěly zejména vyšší výdaje na důchody, letos šlo primárně o nedůchodové dávky (tažené hlavně svižným růstem výdajů na nemocenské dávky, z menší části i dávkami státní sociální podpory;

⁷ Investice realizované prostřednictvím národních zdrojů činily za tři čtvrtletí 23,2 mld. korun (mírně přes 40 % celoročně rozpočtem očekávané částky). Na financování společných programů EU a ČR (vč. společné zemědělské politiky) pak směřovalo 37,7 mld. korun (meziročně téměř o dvojnásobek více).

v opačném směru působily nižší výdaje na podporu nezaměstnaných a také dávky pomoci v hmotné nouzi⁸).

Graf č. 21: Příjemci důchodů, příjmy i výdaje na důchody ze SR (meziročně v %) a jejich saldo (v mld. korun) v rámci 1. až 3. čtvrtletí

* Vyjadřuje rozdíl mezi příjmy a výdaji na důchody ze státního rozpočtu (z předběžných údajů). Nejsou zahrnuty výdaje na správu systému důchodového pojištění.
 **Jde o starobní důchod přiznaný před dosažením důchodového věku a krácený za předčasnost po celou dobu pobírání důchodu.
 Zdroj: MF, ČSSZ

Tempo růstu výdajů na důchody zůstalo podobně jako loni mírně nad 4 %.

Rozdíl mezi příjmy a výdaji na důchody se poprvé po roce 2008 dostal do kladných hodnot.

Snižování výdajů na státní dluh pokračovalo již pátým rokem v řadě.

Výdaje na důchody meziročně posílily o 4,3 %, podobným tempem jako ve stejném období loňského roku. Klíčovým faktorem růstu bylo nové nastavení valorizace důchodů⁹, neboť počet lidí pobírajících důchod meziročně stagnoval na 2,893 mil. (mírné navýšení četnosti starobních důchodců – o 0,4 % – bylo kompenzováno poklesem ve všech ostatních kategoriích). Příznivá situace na pracovním trhu stimulovala růst výběru pojistného na důchody. Jeho meziroční tempo letos vyšplhalo těsně pod 10 % a prakticky vyrovnalo dosud rekordní hodnotu z roku 2007. Saldo důchodového účtu¹⁰ tak poprvé za posledních deset let skončilo přebytkem (v rekordní výši 14,6 mld. korun).

Čisté výdaje na státní dluh¹¹ dosáhly za tři čtvrtletí 32,6 mld. korun. Jejich pokles pokračoval v rámci tohoto období roku již popáté v řadě. Oproti loňskému tempu (-11,2 %) však citelně zmírnil (-3,6 %). Stály za tím mj. i svižně rostoucí úrokové sazby u státních dluhopisů. Státní dluh činil na konci 3. čtvrtletí 2018 1 671 mld. korun, mezičtvrtletně mírně klesl (-2,5 %), meziročně naopak posílil (+3,8 %). Výše dluhu je v posledních šesti letech stabilizovaná, její krátkodobé fluktuace souvisejí se situací na dluhopisovém trhu i s nepravidelnostmi v rozložení splátek dluhu vzniklého

⁸ Čerpání pomoci v hmotné nouzi se vlivem příznivější finanční situace domácností za poslední čtyři roky snížilo o 52 % (na 4,1 mld. korun v 1. až 3. čtvrtletí 2018).

⁹ Od ledna 2018 došlo ke zvýšení základní výměry důchodu o 150 Kč a procentní výměry o 3,5 % (tj. v průměru o 475 Kč měsíčně). Průměrná výše starobního důchodu (sólo) činila dle údajů České správy sociálního zabezpečení ve 3. čtvrtletí 2018 výše 12 395 korun, meziročně o 4,8 % více. Šlo o nejsilnější růstové tempo (v rámci stejného období roku) z posledních deset let.

¹⁰ Je vyjádřeno jako rozdíl mezi příjmy a výdaji na důchody ze SR (z předběžných údajů). Nejsou zahrnuty výdaje na správu systému důchodového pojištění (ty za 1. až 3. čtvrtletí dosáhly 4,8 mld. korun).

¹¹ Jde o saldo rozpočtové kapitoly 396 – Státní dluh.

Vnitřní zadluženost rostla, zahraniční nadále klesala.

v předchozích letech. Výpůjční potřeba státu byla nadále soustředěna na domácí trh. Zatímco vnitřní dluh se tak navyšoval (meziročně o 5,2 %), korunová hodnota vnějšího dluhu dále klesala. Vnější dluh se na celkové zadluženosti státu podílel necelými 15 %.

Míra zadlužení sektoru vládních institucí se meziročně snížila o více než desetinu. Přispěly k tomu hlavně přebytkové místní rozpočty.

Dluh celého sektoru vládních institucí¹² dosáhl dle aktuálních dat ČSÚ na konci 1. pololetí 2018¹³ výše 1 829 mld. korun. Míra zadlužení dosáhla 35,3 % HDP, meziročně se snížila o 4,2 p. b. K tomuto vývoji podobným vlivem přispělo jak snížení absolutní výše dluhu, tak růst nominálního HDP. Za celé 1. pololetí vykázal sektor vládních institucí přebytek 1,9 % HDP (o rok dříve 1,8 %) ¹⁴. Podobně jako v loňském roce k tomu přispěl především vysoký přebytek místních vládních institucí (letos 1,7 % HDP) doplněný kladným saldem hospodaření zdravotních pojišťoven. Naopak ústřední vládní instituce (v jejichž výsledcích se promítá primárně hospodaření státního rozpočtu) zaznamenaly v 1. pololetí mírný deficit (-0,2 % HDP).

---

¹² Zohledňuje kromě státního rozpočtu i hospodaření ostatních ústředních vládních institucí a též územně správních celků i zdravotních pojišťoven.

¹³ Předběžné údaje o dluhu i deficitu sektoru vládních institucí za 3. čtvrtletí 2018 zveřejní ČSÚ 14. ledna 2019, Eurostat pak 21. ledna 2019.

¹⁴ Údaje bez sezónního očištění. Po očištění činil letošní přebytek 1,6 % HDP, za 1. pololetí 2017 pak 1,4 % HDP.